
МЕТОДОЛОГІЯ І ТЕОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 37:001

DOI 10.31654/2663-4902-2023-PP-1-7-13

Йотка В. В.

аспірантка кафедри педагогіки, початкової освіти,
психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
borisyuk.vv@ndu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-2182-110X

ДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «НАУКОВА ШКОЛА»

У статті висвітлюються теоретичні підвалини поняття «наукова школа». Встановлено, що попри інтерес сучасних науковців до даної теми, вона є вивченою дещо фрагментарно, не завжди охоплюючи саме теоретичний аспект, натомість фокусуючись на розгляді конкретних наукових шкіл та результатів їх діяльності. Ми не маємо на меті знівелювати результати цих наукових пошуків, проте концентруємось на розгляді питання під іншим кутом, вбачаючи сенс проведеного дослідження саме у доповненні та систематизації теорії даного поняття.

Для цього нами було зібрано та проаналізовано погляди вчених, виведено точки зору, що збігаються та на їх основі запропоновано узагальнююче визначення дефініції «наукова школа». Для більш глибокого розуміння нами було окреслено функції, що виконуються науковою школою у процесі її діяльності (за С. Гончаренком), а також маркери, завдяки яким можна ідентифікувати наукову спільноту як школу (за В. Євтухом). Виділено поняття «науково-педагогічна школа», як особливий вид наукової школи та вказано критерії для її визначення.

Проаналізовано установчі документи провідних закладів вищої освіти України, що дає змогу говорити про плекання ними власних наукових шкіл, що закріплюється відповідними положеннями. Відповідно, встановлено, що для діяльності закладів освіти найбільш притаманними є саме науково-педагогічні школи, що зосереджуються на вихованні наступної генерації науковців шляхом їх наукового супроводу в процесі навчання та здобуття наукового ступеня через наставництво та керівництво написанням академічних робіт.

У процесі проведення нашого дослідження було з'ясовано ключову роль особистості як лідера наукової школи, її керівника та засновника, харизматичного науковця, що здатен ввести наступників до наукової парадигми, у якій існує власне його вчення та у якій він прагне розвивати як себе, так і коло послідовників.

Ключові слова: наукова школа, функції наукової школи, маркери наукової школи, науково-педагогічна школа, критерії для визначення науково-педагогічної школи, лідер наукової школи.

Постановка проблеми. З огляду на стрімкий розвиток людства, що зумовлює здійснення якісних перетворень навколишньої реальності та у контексті усвідомлення науки як соціо-економічного рушія еволюції людства, у сучасному науковому дискурсі розгортається інтерес до феномену наукових шкіл та імплементацію їх у життя як науковців, так і соціуму в цілому.

Наука ж як соціокультурний феномен, рушійною силою якого є внутрішня енергія жаги пізнання, має індивідуальну та колективну форми розвитку, що дає змогу

науковцям залежно від передумов, стану дослідження, авторитету в науковому світі та підходу інноватики чи послідовності обирати шлях подальшого пізнання.

Томас Кун (1962) вважав, що в науці наукова спільнота стає необхідною для її продовження та подальшого розвитку. Це група вчених, які поділяють більш-менш однакові переконання та перебувають під явним інтелектуальним впливом один одного, хоча й з центральною участю в цьому керівника як його інтелектуального лідера та натхненника. У такому розумінні спільнота є основною одиницею для практики науки та поширення її досягнень. Таку спільноту часто називають «школою», щоб підкреслити риси цієї подібності переконань і взаємотворчого впливу [1].

Тобто, наукова школа в найзагальніших спробах її означення об'єднує наукового керівника (фундатора нового напрямку в науці), колектив, який він очолює (коло спеціалістів з єдиною науковою проблемою), єдину методологію та результат успішної розробки фундаментальних і прикладних завдань. За умови збереження спадковості, поглиблення наукового процесу відповідно до принципу філософської спіралі розвитку, в якій кожен новий виток розширює горизонт пізнання, наукова школа стає широко відомою в науковому середовищі, а її лідер має право називатися вчителем [2].

Аналіз останніх досліджень і наукових публікацій. Найбільш загальною базою дослідження теоретичних підвалин наукової школи є декілька робіт філософів науки минулого століття. Л. Флек, який випередив тенденцію наукового інтересу до цієї теми на десятиліття, у роботі «Виникнення та розвиток наукового факту» (1935 р.) вперше у науковому світі виявляє інтерес до даної теми. Згодом Т. Кун у своїй визначній праці «Структура наукових революцій» (1962 р.) поміж іншого, посилається саме на доробок Л. Флека як на джерело його власних ідей у цій царині та розглядає діяльність наукових товариств крізь призму наукової парадигми, у якій вони функціонують. Констатуючи великий розрив між теорією та практичним досвідом наукової діяльності та у спробі знівелювати його, М. Поланьї уперше вводить поняття «наукове співтовариство» у роботі «Особистісне знання. На шляху до посткритичної філософії» (1958 р.). І. Лакатос оглядає питання наукових шкіл під іншим кутом, тож пропонує альтернативу поглядам Т. Куна у роботі «Методологія дослідницьких програм» (1977 р.).

Тобто, попри існування наукових шкіл з незапам'ятних часів та повсякчасне послуговування даним терміном, необхідність визначення теоретичного та методологічного підґрунтя даної дефініції актуалізується лише у другій половині минулого століття представниками течії постпозитивістів, що своєю діяльністю характеризували етап у розвитку філософії наук та осмисленні філософських проблем, що виникають у зв'язку зі стрімким розвитком наукового знання.

Серед української наукової спільноти особливо ретельно дане питання висвітлено у теоретичному доробку Д. Зербіно, А. Фурмана та Ю. Храмова. Також розгляду наукових шкіл присвячені роботи наступних науковців: Л. Воробйова, О. Гнізділова, С. Гончаренко, М. Дем'яненко, В. Євтух, В. Заруба, Б. Кедров, І. Козубцов, І. Конвісер, І. Кравченко, Г. Кребер, В. Кремень, Т. Левовицький, Л. Мараховський, Т. Наконечна, Н. Шарлай, М. Ярошевський.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання наукових шкіл у контексті української науки має унікальний сенс завдяки її особливостям існування та функціонування, історичним детермінантам, що створювали відповідну картину історичних реалій. У науковому середовищі України, серед українських авторів проглядається інтерес до висвітлення даної теми, відповідно **мета статті** полягає в узагальненні та систематизації змісту дефініції «наукова школа», розгляді різних підходів до визначення даного терміну для отримання найбільш комплексного результату, що дозволить послуговуватись критеріями для визначення наукового співтовариства як наукової школи та специфічні види наукових шкіл, засновані на особливостях їх діяльності та життєвого циклу, огляді відмінних рис наукових шкіл у контексті наукового простору України.

Виклад основного матеріалу. Етимологія поняття «наукова школа» посідає місце на перетині дефініцій «наука», під якою розуміють систему наукових знань і специфічну діяльність з їх продукування та «школа», основна функція якої полягає у трансляції знань наступному поколінню. Таким чином, за визначенням С. Гончаренка, мова йде про своєрідне співтовариство вчених, які займаються не лише «наукою»,

але й «навчанням науці» – передачею і засвоєнням знань і прийомів діяльності, необхідних вченому нової генерації [4].

За переконанням Ю. Храмова, наукова школа – «найяскравіший прояв колективної форми творчості під безпосереднім ідейним та практичним керівництвом видатного вченого й учителя, який живить цей колектив науковими ідеями й визначає методи та зміст робіт, що проводяться в школі» [14].

На думку науковців Л. Мараховського та І. Козубцова, серед інших форм самоорганізації колективів науковців, наукова школа вирізняється програмною концепцією вирішення наукових задач, що визначена лідером, реалізацією спільної дослідної програми, спорідненістю наукових поглядів та стилю наукової діяльності [7].

Разом з тим, критерії належності наукових спільнот до наукових шкіл у працях науковців різняться між собою: є прихильники тези, що для отримання статусу так званої «однорівневої» наукової школи достатньо одноосібного ядра та його учнів у одному поколінні, друге і усі наступні покоління учнів дають змогу називати таку школу «багаторівневою» [4]. На противагу ж побутує думка, що спільнота є науковою школою тільки за наявності трьох поколінь (засновник (засновники) школи – послідовники – учні послідовників) [7].

Також за рівнем актуалізації та локалізації наукові школи умовно поділяються на національні, регіональні та локальні [4].

Аналіз джерел показує, що термін «наукова школа» може мати три відтінки значення:

- Офіційне об'єднання, науково-освітня організація (університет, кафедра, факультет, науково-дослідний інститут, лабораторія);
- Науковий (творчий) колектив, що не має формального відношення до будь-якого структурного підрозділу університету чи науково-дослідного інституту;
- Напрямок науки, що об'єднує інтереси групи дослідників [2].

При цьому найбільш офіційними, формалізованими та задокументованими є ті наукові школи, місцем функціонування яких визначається науково-дослідницька лабораторія, дослідницький центр або ж заклад вищої освіти. Важливо зазначити, що основним типом організаційної структури наукової роботи у ЗВО є кафедра [13]. Проте, наукова школа дістає інституальне оформлення лише за умови визнання ідеї, напряму чи підходу колом науковців даного профілю [4].

Самі заклади вищої освіти популяризують та поширюють інформацію про власні наукові школи, фіксують у статутах та положеннях сутність наукових шкіл, їх кваліфікаційні ознаки, функції, завдання та організаційні засади, права та обов'язки, а також передумови реєстрації наукових шкіл та критерії їх атестації [8; 9; 10; 11]. Установчі документи різних ЗВО України фіксують сталу дефініцію наукової школи, сутність якої зводиться до наступного: це творчий науковий колектив дослідників різної кваліфікації та вікових груп (докторів, кандидатів наук, докторів філософії, викладачів, наукових співробітників, молодих науковців, докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти (магістратури і бакалаврату)), які працюють у структурних підрозділах університету в одному напрямі досліджень і проводять наукові дослідження з пріоритетних напрямів науки та отримують важливі наукові результати, які є визнаними в Україні та за її межами [8; 9; 10; 11].

ЗВО України плекають традиції вже сформованих наукових шкіл та забезпечують умови для створення та функціонування нових шкіл.

Проте, на думку науковця В. Євтуха, який послуговується категорією «маркери наукової школи» варто бути обережним у повсякчасному іменуванні науковою школою частини наукової спільноти закладу вищої освіти, об'єднаної лідером та тематикою, адже основоположним маркером наукової школи він виділяє умову визнання довколишнім науковим співтовариством даного об'єднання як школи. Для визначення цього критерію запропоновано контрольні питання: «Кому в науковому світі поза межами вашого навчального закладу відомо про існування даної школи?» та «Як довколишнє співтовариство оцінює діяльність вашої школи?».

Також науковець визначає наступні маркери, котрі допомагають розпізнати наукову школу:

- наявність наукової проблеми, яка об'єднує навколо себе колектив;

- наявність очільника та колективу, котрі консолідуються над вирішенням наукової проблеми.

- наявність інформаційних та друкованих ресурсів (е-журнали, бюлетені, фахові періодичні видання, матеріали конференцій, монографії) [6].

Принагідно зазначити, дослідник С. Гончаренко, говорячи про наукові школи при закладах вищої освіти, виділяє поняття «науково-педагогічна школа», маючи на увазі спосіб її функціонування, за якого основний акцент припадає на підготовку наступної генерації науковців шляхом написання академічних робіт – докторських та кандидатських дисертацій, магістерських і дипломних робіт [4]. Таким чином, можемо говорити про наукову школу університетського типу, базовим методом ідентифікації якої є вивчення потоку наукових робіт: кандидатських та докторських дисертацій здобувачів, що вважаються членами осередку. Науковці наголошують на правомірності застосування цього методу, адже його використання забезпечує вияв взаємовідносин типу «учитель-учень», а також дає можливість визначити кількість наукових робіт, написанням яких керував учений та їх тематичну приналежність, яка має бути спорідненою з колом його власних наукових інтересів [7].

Існують наступні базові критерії для визначення науково-педагогічної школи:

- продукування визнаних науковою спільнотою навчальних матеріалів, що забезпечують освітній процес з блоку навчальних дисциплін;
- застосування унікальної авторської або творчо адаптованої методики викладання, що включає елементи розвиваючого навчання;
- викладання змістового ядра певної навчальної програми – блоку профільних дисциплін – протягом терміну підготовки випускника;
- розширення чисельності товариства, у тому числі шляхом рекрутування студентів;
- організація наукових зібрань різного масштабу, в тому числі внутрішньо-університетського семінару з метою тиражування педагогічних новацій [4];
- підбір взаємопов'язаної тематики дисертацій учнів з напрямом наукових досліджень керівника.

Усі вище перелічені критерії є концептуально якісними показниками продовження наукового напрямку і розвитку ідей наукової школи [5].

Науковці Л. Мараховський та І. Козубцов, розглядаючи наукові школи крізь призму співтворчості здобувачів наукового ступеня, що дозволяє корелювати поняття «наукова школа» з його підвидом – «науково-педагогічна школа», виділяють наступні їх функції: одержання наукового знання (дослідження і навчання); поширення наукового знання (комунікація); підготовка наступників (відтворення) [7].

Разом з тим, у наукових дослідженнях Т. Наконечної зазначено, що функції наукової школи детермінують її сутність:

- гносеологічна функція забезпечується дослідженням об'єктивної дійсності;
- методологічна реалізовується шляхом розробки правил та прийомів пізнання і перетворення навколишнього середовища;
- світоглядна має на меті розширення наукового світогляду;
- практична виявляється в актуалізації та практичному використанні виявлених законів функціонування навколишньої дійсності [12].

Розглядаючи явище шкіл у науці, неможливо оминати феномен персоналії лідера наукової школи, адже саме ця особа є генератором ідей і системних знань, ядром проектів та дослідницьких програм, керівником єдиної проблеми, ініціатором індивідуальних та колективних наукових праць, розробником напрямку професійної підготовки, ядром освітніх чи експериментальних програм, що є суспільно значущими [13]. Поєднання вченим-фундатором таланту дослідника й вчителя робить такого науковця неймовірно цінним та здатне забезпечити згуртування наукової спільноти для подальшого створення та зростання наукових шкіл [14].

На керівника наукової школи покладена реалізація наступних функцій: пошук фундаментальних наукових ідей, їх популяризація і захист; підготовка нової генерації учених [5].

Основною детермінантою та специфічною рисою, що забезпечує трансляцію традицій і примноження доробку наукової школи, є ідентифікація учня з учителем і з його школою [3].

Тобто, для входження до наукової школи здобувач вищої освіти чи наукового ступеня має узгодити тему наукових пошуків та вести власні дослідження, розділяючи наукову парадигму та перебуваючи у повній взаємодії з підходами школи. Саме завдяки цьому буде забезпечуватись двостороння співпраця, спрямована як на розвиток індивіда-науковця, так і на розбудову школи, адже здобувач робить свій вклад у діяльність наукової школи і, разом з тим, використовує науковий потенціал спільноти для самоформування у контексті проблематики наукової школи [7].

Саме ідентифікація забезпечує існування педагогічного феномену наукової школи і є її фундаментальною рисою. Проте, необхідно зберігати баланс впливу та уникати небезпеки поглинання власної професійної і особистісної позиції молодого науковця через створення перепон на шляху до формування самостійності вченого [3].

Наукова школа, як одиниця виміру інтересів у певній галузі наук, завдяки популяризації та тиражуванню ідей, підходів та прискоренню темпів відкриттів завдяки колективному, а не індивідуальному ядру, здатна більш якісно динамізувати процес перебудови та вдосконалення науки, інтенсифікувати здобуття вагомих наукових результатів [14].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Наукова школа є найпоширенішою формою колективного наукового пізнання та наукової діяльності всередині колективу.

Наукова школа формується науковцем з вираженими лідерськими якостями та критичним мисленням завдяки зусиллям з залучення однодумців та шляхом дослідження та вирішення певної нової проблеми або розгляду існуючої проблеми під новим кутом, розробкою нових теорій, законів, ідей, підходів, принципів тощо. Характеризується наступністю та послідовністю у виборі тем та методик досліджень вибраного напрямку, що складає єдину орбіту наукових пошуків, спільність підходів, цінностей, етичних засад.

Науково-педагогічна школа є специфічним підвидом наукової школи та характеризується переважанням навчальної наукової діяльності: підготовка наступної генерації науковців шляхом написання академічних (кваліфікаційних) робіт, спільних за тематикою дослідження, та подальшим залученням найбільш здібних учнів до науки, переведення їх із статусу учнів до статусу послідовників та членів співтовариства.

Важливо зазначити, що попри широкий інтерес у науковому колі до дослідження функціонування наукових шкіл, проблема не є вичерпаною та уможливує подальші пошуки більш специфічних одиниць, що характеризують собою сутність досліджуваної дефініції: детермінанти, ознаки, види та функціональна складова, історична ретроспектива та перспективи подальшого розвитку наукового світу та спільнот.

Література

1. Kuhn, T.S. 1962. *The structure of scientific revolutions*. Chicago: The University of Chicago Press. (Переклад О. Васильєва. *Структура наукових революцій*. Port-Royal, 2021).
2. Usenov, Galymzhan; Suleimenov, Pirimbek; Müürsepp, Peeter (2022). History of the Scientific School of Z. A. Mansurov at the Institute of Combustion Problems in Almaty. *Acta Baltica Historiae et Philosophiae Scientiarum*, 10 (1), 104–125.
3. Биков В. Ю., Спірін О. М., Рамський Ю. С., Франчук В. М., Франчук Н. П., Яцишин А. В. Роль наукової школи академіка М. І. Жалдака в ін форматизації середньої і вищої педагогічної освіти України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 60, вип. 4. С. 1–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_60_4_3
4. Гончаренко С. У. Наукові школи в педагогіці. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2013. Вип. 6. С. 7–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2013_6_3
5. Гончаренко С. У. Наукові школи в педагогіці. *Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи*: збірник наукових праць. 2012. С. 27–43.
6. Євтух В. Діяльність наукових шкіл у контексті евалюаційних парадигм. *Евалюація: наукові, освітні, соціальні проекти*. 2020. Вип. 4. С. 11–28.
7. Козубцов І. М., Мараховський Л. Ф. Наукова школа – основа сучасної міждисциплінарної аспірантури. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету*

імені Олександра Довженка. Серія «Педагогічні науки». 2012. Вип. 20. С. 54–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2012_20_15

8. Положення про наукові школи Вінницького національного аграрного університету. URL: <https://www.vsau.org/assets/images/content/dokPDF/polozhennya-pro-naukovu-shkolu-z-dodatkami.pdf>

9. Положення про Наукові школи Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: https://science.knu.ua/research/scientific_school/polozhennya-pro-naukovi-shkoly-kyyivs%60kogo-natsional%60nogo-universytetu-imeni-tarasa-shevchenka/

10. Положення про наукові школи Одеського державного аграрного університету. URL: <https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/Polozhennya-pro-naukovi-shkoly-ODAU.pdf>

11. Положення про наукові школи Центральноукраїнського державного технічного університету. URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/science/nauk_shkola/Pologenniy_Nauk_shkoly.pdf

12. Наконечна Т. Ю. Наукова школа як фактор розвитку економічної науки. *Економіка*. 2010, № 2. Вип. 33. С. 123–132. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2010/04/123-132_no-2_vol-33_2010_UKR.pdf

13. Фурман А. В. Типи наукових шкіл та умови їх ефективного функціонування. *Психологія і суспільство*. 2014. № 3. С. 11–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psis_2014_3_4

14. Храмов Ю. О. Наукові школи в НАН України. *Наука та наукознавство*. 2008. № 4. С. 122–133.

References

1. Kuhn, T.S. 1962. (2021). *The structure of scientific revolutions*. Chicago: The University of Chicago Press. (O. Vasylyel (Trans.)). Port-Royal [in English].

2. Usenov, Galymzhan; Suleimenov, Pirimbek; Müürsepp, Peeter (2022). History of the Scientific School of Z. A. Mansurov at the Institute of Combustion Problems in Almaty. *Acta Baltica Historiae et Philosophiae Scientiarum*, 10 (1), 104–125 [in Deutsch].

3. Bykov V.Yu., Spirin O.M., Ramskyj Yu.S., Franchuk V.M., Franchuk N.P., Yacyshyn A.V. (2017). Rol' naukovoyi shkoly akademika M. I. Zhaldaka v informatyzaciyi serednoyi i vyshhoyi pedagogichnoyi osvity Ukrayiny [The role of academician M. I. Zhaldak's scientific school in the informatization of secondary and higher pedagogical education of Ukraine]. *Information technologies and teaching aids*. 2017, 1–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_60_4_3 [in Ukrainian].

4. Goncharenko, S.U. (2013). Naukovi shkoly v pedahohitsi [Scientific schools in pedagogy]. *Adult education: theory, experience, perspectives*. Vol. 6, 7–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2013_6_3 [in Ukrainian].

5. Goncharenko, S.U. (2012). Naukovi shkoly v pedahohitsi [Scientific schools in pedagogy]. *Formation and development of scientific and pedagogical schools: problems, experience, prospects: a collection of scientific papers* [in Ukrainian].

6. Yevtukh, V. (2020). Diialnist naukovykh shkil u konteksti evaluatsiinykh paradyhm [Activities of scientific schools in the context of evaluation paradigms]. *Evaluation: scientific, educational, social projects*. Vol. 4, 11–28 [in Ukrainian].

7. Kozubtsov, I.M. & Marakhovskiy, L.F. (2012). Naukova shkola – osnova suchasnoi mizhdystsyplinanoi aspirantury [The scientific school is the basis of modern interdisciplinary postgraduate studies]. *Bulletin of the Glukhiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko. Series: Pedagogical sciences*. Vol. 20, 54–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2012_20_15 [in Ukrainian].

8. *Polozhennia pro naukovi shkoly Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu* [Regulations on scientific schools of the Vinnytsia National Agrarian University]. URL: <https://www.vsau.org/assets/images/content/dokPDF/polozhennya-pro-naukovu-shkolu-z-dodatkami.pdf> [in Ukrainian].

9. *Polozhennia pro Naukovi shkoly Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka* [Regulations on Scientific Schools of Taras Shevchenko Kyiv National University]. URL: https://science.knu.ua/research/scientific_school/polozhennya-pro-naukovi-shkoly-kyyivs%60kogo-natsional%60nogo-universytetu-imeni-tarasa-shevchenka/ [in Ukrainian].

10. *Polozhennia pro naukovi shkoly Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu* [Regulations on scientific schools of Odessa State Agrarian University]. URL: <https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/Polozhennya-pro-naukovi-shkoly-ODAU.pdf> [in Ukrainian].

11. Regulations on scientific schools of the Central Ukrainian State Technical University. URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/science/nauk_shkola/Pologenniy_Nauk_shkoly.pdf [in Ukrainian].

12. Nakonechna, T.Yu. (2010). Naukova shkola yak faktor rozvytku ekonomichnoi nauky [Scientific school as a factor in the development of economic science]. *Economy*, 2. Vol. 33, 123–132. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2010/04/123-132_no-2_vol-33_2010_UKR.pdf [in Ukrainian].

13. Furman, A.V. (2014). Typy naukovykh shkil ta umovy yikh efektyvnoho funktsionuvannya [Types of scientific schools and conditions for their effective functioning]. *Psychology and society*, 3, 11–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psis_2014_3_4 [in Ukrainian].

14. Khramov, Yu.O. (2008). Naukovi shkoly v NAN Ukrainy [Scientific schools at the National Academy of Sciences of Ukraine]. *Science and of science*, 4, 122–133 [in Ukrainian].

Yotka V.

Post-graduate student at Pedagogics, Primary Education,
Psychology and Management Departmen,
Nizhyn Gogol State University
borisyuk.vv@ndu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-2182-110X

TO THE ESSENCE OF THE CONCEPT "SCIENTIFIC SCHOOL"

The article informs about the theoretical foundations of the concept of "scientific school". Despite the interest of modern scientists in this topic, it is studied somewhat fragmentarily, rarely covering the theoretical foundations, instead focusing on the description of certain scientific schools and the results of their activities. We do not intend to negate the results of these scientific searches, but we concentrate on looking at the issue from a different angle, seeing the meaning of the conducted research precisely in supplementing and systematizing the theory of this concept.

To do this, we collected and analyzed the views of scientists, found points of view that coincided, and based on them proposed a general definition of "scientific school". For a deeper understanding, we outlined the functions performed by a scientific school in the process of its activity (according to S. Honcharenko), as well as markers that identify the scientific community as a school (according to V. Yevtukh). The concept of "scientific-pedagogical school" is highlighted as a special type of scientific school and the criteria for its definition are indicated.

The founding documents of the leading higher education institutions in Ukraine were analyzed, which makes it possible to talk about their own scientific schools nurturing, which is established by the relevant internal statutes. Accordingly, it was established that there are scientific-pedagogical schools, which focus on educating the next generation of scientists through their scientific support during the process of learning and obtaining a scientific degree through mentoring and guidance while writing academic papers. They are the most typical for the activities of educational institutions.

While conducting our research, we've found the key role of an individual as a leader of a scientific school, its head and founder, a charismatic scientist who is able to introduce successors to a scientific paradigm where his own teaching exists and where he seeks to develop both himself and a circle of followers.

Key words: scientific school, functions of a scientific school, markers of a scientific school, scientific-pedagogical school, criteria for defining a scientific-pedagogical school, leader of a scientific school.